Makale Türü: Kitap İncelemesi /
Book Introduction
Değerlendirme Geliş Tarihi: 07.02.2026
Değerlendirme Kabul Tarihi: 19.04.2026

ŞAHİN, Çetin (2026), Kitap İncelemesi, Kadere Karşı Koy A.Ş. *Tezkire Dergisi*. Yıl: 35 Sayı: 96. (249-254).

Kadere Karşı Koy A.Ş.

Çetin ŞAHİN*

Alev Alatlı. (2007). *Kadere Karşı Koy A.Ş.* Everest Yayınları. 7. Baskı, s. 306, ISBN: 978-975-289-382-5-İstanbul

Kadere Karşı Kadın Dayanışması

Alatlı'nın romanı, toplumun orta-üst sınıflarına mensup, iyi eğitimli, yüksek statülü ve prestijli mesleklere sahip kadınlardan oluşan bir arkadaş grubu etrafında gelişen olayları konu edinmektedir. Romanın kahramanlarından Şehvar tiyatrocu, Figen ve Füsun mimar, Sema mikrocerrah, Berrin modacı, Güler ekonometrist, Asude bankacı, Nuray gazetecidir. Anlatının odağındaki Süheyla ise güzel, zengin, evli, orta yaşlı, kendini evine ve çocuklarına adayan bir kadındır. Dışarıdan bakıldığında mutlu ve özenilen bir hayat sürdüğü düşünülen Süheyla, kocası Sadık tarafından eskisi kadar değer görmeyen ve genç kadınlarla aldatılan bir eştir. Süheyla, bu durumu tersine çevirmek için çok kere estetik ameliyat olan, çözümü bıçak altına yatmakta arayan çaresiz bir kadındır. Romanın diğer kahramanları olan iyi eğitimli kadınlar, arkadaşları Süheyla'yı bu durumdan kurtarmak ve yaşadığı sorunları çözüme kavuşturmak üzere bir girişim başlatır; adına da Kadere Karşı Koy (KKK) A.Ş. derler. Romanda Süheyla'nın yaşadıkları diğer kadınların da yaşayabileceği bir nevi 'toplumsal kader' olarak görüldüğü için şirkete bu şekilde isim verilmiştir. 1990'lı yılların başlarında İstanbul'da geçmekte olan hikâyede, Süheyla'nın yaşadığı bireysel sıkışmışlığı aşma ve ortaya koyduğu gelişme çabaları, çok yönlü toplumsal meseleleri ve diğer kahramanların yaşadığı olayları da içine alarak okuru bir "özgürleşme" anlatısıyla karşı karşıya bırakır. Roman, bu bakımdan bir "Bildungsroman" özelliği gösterir. (Sizgen, 2023: 390) Türkçeye "büyüme", "oluşum", "gelişim" romanı adıyla aktarılan bu roman türünde, kahramanın anlatı boyunca yaşayacağı büyüme ve olgunlaşma süreci takip

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji ABD, sahicetin@gmail.com, ORCID: 0009-0008-7740-0076

edilebilir. Romanda bir yandan kadınların bireysel ve toplumsal sınırlar ve sınırlamalara karşı dayanışmasını anlatan Alatlı, diğer yandan sosyal kodların gün yüzüne çıkarılıp çözülmesi üzerinde de durur.

Çağdaş Mitolojinin Kurbanı Olarak Kadın

Romanda kadın dayanışmasının fitilini ateşleyen çıkışı Temizlikçi Hanife Hanım'ın yaptığı görülmektedir. Hanife Hanım, bir akşam yemeği öncesi sorunlarıyla baş başa kalan bu iyi eğitimli arkadaş grubunu harekete geçirecek o cümleyi ortaya atınca olaylar dizisi harekete geçmeye başlar: "Dünyanın g.tüne parmak atmış karılarsınız, maşallah!" Temizlikçi Hanife Hanım, köylü, saf, eğitimsiz biri olmasına rağmen hayatın zorluklarına alışan ve çalışkanlığıyla şehirde tutunmayı başarmış bir kadın olarak dikkat çeker. İçinde bulunduğu toplumsal konumu değiştirecek ve kendisini geliştirecek imkânlardan uzak olan Temizlikçi Hanife, sosyal statüsünün kabullenmekten başka çaresi olmadığı için "kader" anlayışının günlük hayattaki yansımasını temsil ediyor gibidir. Evlerine temizliğe gittiği yüksek statülü meslek sahibi kadınlar ise onun gözünde imkânsızı başarmış bireylerdir. Bu nedenle Temizlikçi Hanife'nin fitili ateşleyen "Dünyanın g.tüne parmak atmak" sözü, romanın anlatıcısı Selin'e göre asla hakaret değil, tam tersine kendince bir iltifat ve başarılı kadınları onurlandırmak için söylenmiş bir sözdür. Buna rağmen Selin, diğer kadınların kendilerini Temizlikçi Hanife'nin gözüyle görmekten çok da hoşlanmadıklarını dile getirir:

> "Ama kendimizi onun gözüyle görmek bizim için hiç de hoş olmadı. Kötü bir kaşarlanmışlık duygusu yarattı, ki biz, en azından hayatın o döneminde, ablanın ileri sürdüğü becerimizle övünmek noktasında değildik. Hatta diyebilirim ki, bırakın başarılarımızla övünmeyi, içten içe kendimizi kader kurbanları gibi görüyorduk. Bizim başarılı olmaya iten makûs talihimizdi. "Başarı" erkeksi bir nitelikti ve biz kadın olmayı sürdürebilmek için var gücümüzle direndiğimizi düşünüyorduk" (Alatlı, 2007: 6).

Anlatıcı Selin'in ağzından dile getirilen bu sözler, geleneksel kadercilik anlayışıyla çevrelenen Temizlikçi Hanife ile bu geleneğin dışında şekillenmiş bir yaşantıyı tecrübe eden iyi eğitimli kadınların yaşadığı çelişkiyi açık eder. Geleneksel kadın tipolojisi ile modern Türk kadını tipolojisi iki farklı "kadercilik" anlayışıyla malul olmak bakımından karşı karşıya bulunmaktadır. (Aydın; 2022) Kadının modernleşip eğitimli hale geldikçe daha da özgür hale geleceği ve bireyleşeceği yönündeki çağdaş mit, bizzat kadınların ağzından geçersiz ilan edilmektedir. Başarılı olmak bu modern kadınlar için bir seviye ve imtiyaz değildi; bilakis içinde bulundukları çağın getirdiği ilişkiler (ka-

der?) bakımından bir çeşit kurbana dönüştüklerini düşünüyorlardı. Modern çağın nimetlerinden(!) yararlanan kadınlar sonuçta iyi ve yüksek statülü mesleklere kavuşmuştu ancak hâlâ tamamlanmayan ve tehlike altında olan bir şey vardı; kadın kalmak. Selin'e göre, eldeki bütün yeni, çağdaş ve "erkeksi" imkânlara rağmen modern kadın, "kadın" kalmak için direniyordu.

Bir Uzlaşı Stratejisi: Minnoşluk

Romanda kahramanların "kadın" kalmak bakımından geliştirdikleri "minnoş olma" stratejisi dikkat çekicidir. Minnoş olmak, kadınların modern birer olmalarına rağmen kadın-erkek ilişkileri ve mesleki hiyerarşi bakımından içinde bulundukları ortamda tam anlamıyla özgür ve kendi olamadıklarının itirafıdır bir bakıma. Geleneksel tipolojide kadın nasıl kaderine rıza gösterip, ev hanımı rolünü oynamak zorundaysa, modern dönemde de iyi eğitimli olmasına ve yüksek statülü mesleğine rağmen kadın, erkek egemen ilişkiler ağında cinsiyetçi önyargıların duvarına çarpmaktadır. İyi bir mikrocerrah olan Sema, başhekim izin vermediği ve kendisini kıskandığı için Londra'daki kongreye gidememiştir. Başhekimin bu davranışına rağmen Sema, "minnoşluk" yapmaya tenezzül etmemiş, muhatap olduğu bu davranışı aşmak için kadınlığını kullanmaya yeltenmemiştir. Fabrika mimarisinde uzman olan Füsun ise tam tersine "minnoş" olmakta bir sorun görmemektedir: "Evett! Kendimizi minnoş yapici'iz ki, amirlerimizin huzurunu kaçırmayalım." (Alatlı, 2007: 6) Senelerdir aynı firmada çalışan Füsun, başarılı olmasının yanı sıra Elizabeth Taylor kadar güzeldir. Başarısını minnoş olma yeteneğine bağlayan Füsun'un başarısının altında ise esasında "çocuk gücü" yatmaktadır: "Günümüz Türkiye'sinde her başarılı kadının arkasında yetiştirilmesi gereken bir çocuk vardır. İstisnalar kaideyi bozmaz." (Alatlı, 2007: 6) Anlatıcının ağzından ortaya konan bu hüküm (veri), modern toplumsal vasatta kadınlığın geri çekilip kadınsılığın kullanıma sokulduğu bir strateji olarak "minnoşluğun" mazeretidir: İster geleneksel isterse modern, hangi toplumsal bağlamda olursa olsun kadın, neslin devamı yani çocuk söz konusu olunca kendi doğasına geri çekilir ve kadınsılığını kullanarak hayatiyetini devam ettirmeye çalışır. Kadın olma haysiyetinin "başarılı olma" ve "neslin devamı" rağmına bu şekilde örselenmesi diğer roman kişilerini rahatsız eder. Arkadaşları, Füsun'un Önay Alpago ses tonu ve konuşma biçimiyle etrafa masumiyet saçan kadınsı davranışını "vıcık vıcık" bulmaktadır. Cinsiyet rolü ve bireysel kimlik inşası bakımından minnoş olma, kadının erkek egemen söylem karşısında uzlaşı arayışının bir devamı, hatta kendi kadınlığından bir vazgeçme olarak da okunabilir. Kadınlık aleyhine kadınsılığın bu şekilde erkek cinsiyet rolü uğrunu kullanımı aslında bir çeşit erkekleşmedir ya da erkekliğin mütemmim cüzü haline gelmeyi de işaret etmektedir diyebiliriz. Bu toplumsal kod, mikrocerrah Sema'nın davranışları üzerinden açık bir şekilde ortaya konmaktadır.

Aynı zamanda müthiş bir bilardo oyuncusu olan Sema, her ameliyat sonrası, sabaha karşı eve gidip yatmadan önce, açık bulduğu herhangi bir salonda ya da kahvede bilardo oynamaktadır. Sema'nın bu şekilde erkek egemen bir mekânda arz-ı endam etmesi, Türk toplumuna ilişkin çarpıcı bir gerçeği ortaya koyar. Roman anlatıcısı bu gerçeği "veri" notuyla şu şekilde paylaşır: "Günümüz Türkiye toplumunun kafasında belirli bir çizgiye oturttuğu kadına tanıdığı özgürlük sınırsızdır. Aykırılıklar bütünüyle helâl edilir." Buna göre Türkiye toplumunda kadının varlık ve özgürlük şartı, erkeğe göre ayarlanmış bir zaman-uzamda (gece kahvesi) var olabilme kapasitesiyle eş güdümlüdür. Hikâyenin başında minnoşluğa itiraz eden Sema, günün sonunda erkek egemen bir sahadaki becerisiyle (bilardo) toplum nezdinde akredite olur. Yazar, Türkiye toplumunda kadın-erkek ilişkilerinin geleneksel ve modern dönemler fark etmeksizin bir himaye ilişkisi olduğu yönündeki tezi burada vurgulamaktadır: Başhekimin kendisi üzerindeki himayesini kabul edip, mikrocerrah olarak başarısında ona pay çıkarmış olması durumunda Sema, hem mesleki hem de insani olarak müspet neticelere de kavuşabilecektir.

Modernliğin Sıkıntısı ve Öze Dönüş

Türkiye'de çocuklarını batılı ülkelerde okutan orta ve yüksek sınıflara mensup şehirli zümrelerin yerli kültüre ilişkin tavrı da romanda eleştiri oklarının hedefi olur. Batılı ülkelerde modern eğitim sürecinden geçen bu sınıfın çocukları, gerçekte ait oldukları yerli kültüre karşı derin bir yabancılaşma içindedir. Kendilerinden beklenmeyecek bir şekilde İbrahim Tatlıses dinleyip, Levent Kırca izlemelerine rağmen Türk Halk Müziği ile ünsiyet kuramamaktadır. Buna rağmen Mehmet Özbek'in neler yapmak istediğini öğrendiklerinde fun club kuracak kadar halk müziği aşığı olabilmektedirler. Yazar, bu batılı zümrenin, Türk kültürünün otantik biçimleriyle temas edememesini ise şu şekilde ifade eder: "Çünkü halk onların burnuna kokuyor. Hep deriz, bunların halka gitmeleri lazım, ama gidemiyorlar! Fakat bazen kendi kültürleriyle ilgili keşifleri de oluyor. Mesela birisi, 'Yanıyor mu, yeşil köşkün lambası!' diye söylemeye başladı mı, bunların iki göz iki çeşme oluveriyorlar. O zaman ne yapacağız, demek ki bizim onlara gitmemiz lazım." (Alatlı, 2007: 108) Halka geri dönmesi gereken ancak bunu yapacak yöntemi bilmediği için öze dönüşü gerçekleştiremeyen bu modern zümre için yapılması gereken bellidir; kültürel değerleri onların anlayabilecekleri biçimde kendilerine sunmak: "Kuvayi Milliye Destanı'nın Sıdıka Atalay'ın sunumuyla izleyenler o gece ağlamış, gözyaşlarını tutamamıştır." Buradan da anlaşılacağı gibi, modernleşen Türkiye'nin bu yüzü batıya dönük, kültürel olarak Batılılaşmış zümreleri, yazara göre, aslında edindikleri bu yükselen değerleri sırtlarından atıp, kendi özlerine dönmeye hazırdır. Modern kültürle yoğrulmalarına ve bir anlamda kimlik krizi yaşamalarına rağmen; "Sevgisiz değil bu insanların hiçbirisi. Müthiş canları sıkılıyor.

(…) Bu sıkıntıdan kurtulmak uğruna o yükselen değerlerini atmaya hazırlar, ama nasıl yapacaklarını bilmiyorlar" (Alatlı, 2007: 109).

Erteleyen Varlıktan Sanatla Özgürleşmeye

Alatlı'nın romanın odağındaki karakter olan Süheyla'nın yaşadıkları aile sosyolojisi, kimlik inşası, bireyin özgürleşmesi gibi temalar etrafında derinlikli analizler sunmaktadır. Süheyla, anlatının başında geleneksel aile düzeni içinde kendisini evine ve çocuklarına adayan kadın rolündedir. Kendisini ikincil konuma iten bu düzeni o derece içselleştirmiştir ki, kocasını ihanetlerini bile kendi fiziksel eksikliğine bağlamakta ve çözümü sık sık estetik ameliyata aramaktadır. Evlilik kurumu burada geleneksel ataerkil karakteri itibariyle kadının kendilik bilinci ve birey oluşunun önünde bir engel oluşturmaktadır. Bu ve benzeri engeller karşısında kadın, kendine ilişkin gerçekliği ve birey oluşunu ertelemek durumunda kalmaktadır:

> "Kadınların hayatının esası ertelemektir aslında," demişti, "biz, yapmak istediğimiz veya niyetlendiğimiz şeyleri kendi dışımızdaki oluşumların lehine ertelemek üzere kurgulanmışızdır. Buna düşünmek de dâhil. 'Şu bulaşıkları kaldırayım da sonra!' şartlanması yerleşmeye görsün! Tavuklar gibi, iki metre uçar, konar, eşelenme görevimizi yerine getirir, sonra bir iki metre daha uçar, yine eşelenme görevimize döneriz. Kanatlarımızı sınayacak kesintisiz zamanlarımız asla olmaz" (Alatlı, 2007: 264).

Romanda evlilik basit bir birliktelik değil aynı zamanda bir iktidar alanı olarak da resmedilmektedir. Burada kadın, erkeğin yapıp etmelerinin münfail bir nesnesi konumundayken Süheyla'nın kocası Sadık'ın ihanetleri ise sunulan istatistiki verilerle toplumsal fenomene dönüştürülür: "Türkiye'de net aylık geliri 120 milyon Türk lirası olan bir kocanın 25 yıllık karısına sadık kalma olasılığı binde yarımdır" (Alatlı, 2007: 27). Alatlı ayrıca ister geleneksel ister modern olsun, kadının toplumdaki konumu itibariyle erkeğin başarı, zenginlik ve iktidarını sergileyen bir vitrin nesnesine dönüştürülmesini de eleştirir: "İktidar sembolüdür kadın. Köyde de şehirde de. En üst seviyede bir adam için de, en büyük iktidar şeyi kadındır. İktidar, para gibi gözükse de, kadın para ile alınır. Yani köyde kadın para ile sahip olunur. Başlık verirsin. Demek ki bütün parayı kadın için korsun. Çünkü kadın paranın da üstünde bir şey. Şehirde de böyle, Yani parayı yaparsın, bunun taşıyıcısı, gösterisi, vitrini yine kadındır. Bütün toplum bunu yapıyor. Kadının aracılığı ile kendisini gösteriyor" (Alatlı, 2007: 55-56).

Süheyla'nın, kadın arkadaş grubunun yardımıyla kurulan Kadere Karşı Koy A.Ş. desteğiyle birey olmaya doğru yol alışında sanatın önemli rolü var-

dır. Resim kursuna giden Süheyla, sanattaki becerisi sayesinde hayatı erteleyen kadın olmaktan çıkarak kendi potansiyelini keşfeden gerçek bir özneye dönüşecektir. Alatlı romanda sanatın bu dönüştürücü gücünü şu sözlerle açıklar: "Sanat insanın kendisine katlanmasının tek yoludur, diyoruz ya, bu mutlak doğru değil. 'Sanat, insanın kendisine katlanmasının yollarından biridir,' demek lazım. Çünkü bir başka yol da 'din'dir mesela. Batı, dindar olmadığı için sanatkâr oldu. (…) Oysa inandığı bir tanrının yollarına teslim olmuş bir insanın kendisine katlanmaması söz konusu olamaz" (Alatlı, 2007: 298).

Sonuç Yerine

Alev Alatlı'nın *Kadere Karşı Koy A.Ş.* romanı, Alev Alatlı'nın *Kadere Karşı Koy A.Ş.* adlı romanı, mutsuz bir evlilik içindeki bir kadının hayatını geri kazanma mücadelesini ve geleneksel kadın rollerine karşı kurduğu profesyonel dayanışmayı anlatır. Eser, kadının kendi kaderini kendi ellerine alma sürecine odaklanır. Aile ve kadın dayanışması, bireyin özgürleşmesi, sanatın insanın özgürleşmesine yaptığı katkı, modernlik ve sahih kültürel kodlara dönüş gibi toplumsal temalar etrafında çok yönlü ve derinlikli sosyolojik veriler ve çözümlemeler sunmaktadır. Alatlı'nın metni, yazarın kendi deyimiyle, "bir geçiş dönemi toplumu olması nedeniyle birçok çağı bir arada yaşayan" Türkiye'nin sosyal dinamiklerini anlamak bakımından önemli bir kaynak. Romanda bir yandan kadınların bireysel ve toplumsal sınırlar ve sınırlamalara karşı dayanışmasını anlatan Alatlı, diğer yandan sosyal kodların gün yüzüne çıkarılıp çözülmesi üzerinde de durur. Böylece, Alatlı'nın bu eseriyle birlikte Türkiye'deki, kadının modernleşmesi ve bireysel özgürlükler bağlamında haklarını kazanma süreçlerinin belli başlı bazı sahneleri, karikatürize de olsa gözler önüne konulmakla birlikte kadının bu süreçteki kazanımları kadar kaybettiklerinin de bir hikayesini okumaktayız.

Bu kitap, Türk kadınının Neo-liberal politikalar, batılılaşma, modernleşme ve onları hızlandıran kentleşme, sekülerleşme dinamikleriyle birlikte bu süreçteki durumunu analiz etmenin imkanları ile fırsatlarını aynı anda bize sağlayabilecek bir tarihsel/sosyolojik veri malzemesi sunmaktadır.

Kaynakça

Alatlı, A. (2007). *Kadere Karşı Koy A.Ş.* Everest Yayınları.

Sizgen, B.A., (2023). "Kadere Karşı Koy A.Ş.'yi Bildungsroman Örneği Olarak Okumak". *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2023, Cilt: 10 Sayı: 2, 387-403.

Aydın, M., (2022). *Sistematik Aile Sosyolojisi*. Çizgi Kitabevi Yayınları.

https://alevalatli.org.tr/